ДУОН ТУ ХУОН

ЛАБІРИНТ

ОПОВІДАННЯ

З англійської переклав Валентин КОРНІЄНКО

Голод завдавав мені справжніх тортур. Коліна тремтіли, спина змокріла від поту. Ось уже два дні кружляв я по долині, вкритій червоними колоказіями. Це скидалося на мандри якимось примарним лабіринтом. Сьогодні я блукав тут від самого світу. Аж це нарешті збагнув, що зробив коло і повернувся до відправного пункту: колоказієвого куща, вклиненого поміж великих кругляків. Півгодини я перепочивав, далі подався в інший бік. А за дві години, опівдні, знов опинився перед знайомим кущем. Сумнівів не лишалося: ця дика, холодна сіра долина заклята...

Я поклав рюкзак на один із кругляків і взявся обстежувати чагарник. Зобабіч стежку глушили фіалкові квіти та срібнолисті виткі рослини. Стелюхи безладно попереплітались, цупкіше за будь-яку рукотворну линву обвиваючи один одного своїми стеблами, просмикуючись крізь низькорослу ожину та папороть. Я дістав ножа і заходився сікти звислі над головою батоги ожини. З-поміж них як оком змигнути могла вистрибнути зелена гадюка, від чиєї отрути нема рятунку. Довгий час скрізь видніли самі ожинники та стелюхи. Невдовзі по обіді загув північний вітер. У його заводах немовби вчувалася мелодія бамбукової сопілки. Шкіра мені взялася сиротами, волосся стало дибом. Піт холодними цівками повільно стікав по спині.

Я зібрав усю свою волю в кулак. Обвів поглядом довколишню рослинність: німе, безгомінне море рясної зелені. Відтак узяв на північ. А за сотню кроків знов опинився в лісі велетенських колоказій заввишки трохи не два ярди. Їхні стебла яскріли, химерно мінилися всіма відтінками зелені. Біля підніжжя вони спліталися в один вуз-

---

Перекладено за виданням: Duong thu Huong. The labyrinth. Index on Censorship. 6. 1996.

© Валентин Корнієнко, 1998, переклад.

луватий корінь завтовшки з банановий стовбур. Мені стало моторошно: проти них я здавався карликом. Вітер куйовдив їхні чорні, холодні тіні. Я затято орудував ножем. Колоказії з тріскотом валилися додолу. Через кілька кроків мій погляд привернула акуратна, правильної форми споруда з сірих каменюк. Я постинав колоказії попід камінною стіною. З'явився будиночок, чи радше безверха кімната, з чотирма глухими, ретельно, шар за шаром, викладеними стінами, схожа на скриню без віка та дна. У самій її середині в гамаку, напнутому між двох дерев, спочивав людський кістяк. Здавалося, він там спить. Непошкоджені кістки сяяли бездоганною біло́тою.

Виходить, це ти, товаришу, це ти мене тут утримував,— молитовно прошепотів я до себе. Рівні й блискучі мерцеві зуби шкірились у крижаному усміхові. То були зуби молодого хлопця. Як і я, він, мабуть, багато днів блукав по цій примарній долині, повитій густою мрякою і заглушеній буйною рослинністю.

Сила йому танула, надія згасала, і він, либонь, здобувся на останнє зусилля, щоб оборонити своє тіло від звірини, зберегти його неушкодженим чи бодай у подобі, спроможній збудити якийсь туманний спомин, подобі, перебраній від батьків. Певно, він був гарний на вроду і міцніший, рішучіший за мене. Інакше, конаючи голодною смертю, як оце я, зроду не здужав би спорудити таку домовину. По хребту мені, згори вниз, ніби різонуло крижаним лезом.

Товаришу, я знаю, яке це глухе безлюддя і який це жах — обертатися на тлін у такій лиховісній місцині. Нас засуджено до страти на тій самій шибениці. Хто знає, яка доля жде на нас у день нашого скону?

Туман котився по землі, залазив під пахви, повз угору по шиї. Наче вві сні, до мене долетіла мелодія сопілки. То була вечірня пісня, яку співають на селі:

Над горою місяченько сходить,
Сяє вічне річкове свічадо,
Буйволи з полів поволеньки вертають до води...

Ніколи ще ця старовинна музика не бриніла для мене так солодко. Мрець усміхався й досі. Кістки рук та ніг були розміщені рівнобіжно. Мені згадався шкільний гіпсовий кістяк. Інспектор школи у своїй білій куртці мав звичку грізно зирити на нас крізь круглі скельця окулярів і гримати: «Обережно — не торкатися! Розгляньте гарненько і затямте розміщення кісток. Черепної кістки, кісток рук та ніг. Куане, годі пустувати! Торік шостий клас поламав уже був одну зі стегенних кісток».

Уперше в житті я побачив тоді людський кістяк. Тепер бачу вдруге. Гіпсовий кістяк був крихкий — цей на вигляд міцніший. Наші батьки не були бракороби. Я вп'явся очима в кістяк, простягнений у гамаку, і намагався уявити юнака, що помалу втрачав притомність. Мабуть, він чув, як гусне, мов клей, його кров, як вона блякне, стаючи з червоної сірою, а тоді розкладається і починає тхнути смертю, як дедалі холоднішає його віддих. Певна річ, у ту мить, мить смертельної гарячки, перед його очима, мов сновидіння, картина за картиною пропливло усе його життя. Видива миру, зненависті, дитинства, любові... То була остання його вечеря, остання потіха на цій землі. Відтак кривавий гній позагачував артерії, і видива згасли.

А тоді — бенкет тварин. Спершу грифи, потім — вороння. Далі — мурашки, комахи, хробаки. Нарешті — дощ. Він розкладає труп на рідкі добрива. Відтепер колоказії квітнутимуть буйніше, живлені цим тілом — колись перлиною світотвору, його гордістю. Снігово-білий кістяк дивився на мене з усміхом, наче хотів сказати: «Бач, я цілий і досі. Любо поглянути, еге ж, товаришу?» Нейлоновий гамак і тепер виглядав як новенький. У цьому столітті наша цивілізація пластиків творить чудеса.

Хоч би що там було, друже-побратиме, а самотність — то твій жереб. У мене є ще справи. На мене чекає один молодий хлопець. Кажуть, він несповна. Якщо його запроторять у психіатричку, він — пропащий. У мене ще й досі є батько, а також молодший брат, щойно забраний до війська. Живий він чи мертвий — не знаю. Ти жив, друже-побратиме, як мужня людина, а тепер можеш як мужня людина упокоїтися, дай-но я за тебе помолюся.

Я відчув полегкість. Душа небіжчикова напевно мене почує. Але мої кінцівки лишалися спаралізовані, закоцюблі з холоду. Я заходився плескати себе по боках і тупотіти ногами.

Ні, це ще не все, тут має бути ще щось, якесь несповнене бажання... той, хто влаштував собі такий гідний скін, напевно зоставив після себе ще якісь сліди. Я сів навпочіпки і позривав дернину. Постинав стелюхи. Під гамаком, просто навпроти черепа оголилась невеличка надгробна плита. Я поодкидав одну по одній каменюки. Ніж легко встромився в землю. Я викопав яму завширшки з пів'ярда — відповідно до гаданих розмірів рюкзака. На глибині десь із 25 дюймів ніж угородився в нейлон. Я розширив яму і вийняв рюкзак, туго обв'язаний нейлоновою шворкою. Годі й думати про те, щоб його розв'язати. Я перетяв шворку і розпакував рюкзак. Він був обгорнений трьома шарами нейлону, а все ж, хоча й лишився неушкоджений, від матерії тхнуло пліснявою. У загортці був ще кулемет і два з половиною ящики боєприпасів. На набоях — ані сліду іржі. Я розщібнув рюкзак і знову здригнувся. В уяві постала ніжна сіра мла. І я почув, як із бамбукової тростини полилася пісня:

Сяє вічне річкове свічадо,
Линву шарпає в повітрі змій,
Вітре, о вітре, гайда з тобою на той бік, за гору.

Здавалося, в надвечір'ї десь за греблею парубок грає на сопілці. Я сягнув у рюкзак і вийняв картку з написом від руки: «Товаришеві, який знайде цього рюкзака. Будь ласка, поверни назад моїй неньці, пані Дао Ті Ло, 68 років, село Ем Мо, Фангська комуна. Дякую».

Всередині видніли три мундири, один на осінь та зиму, два на весну та літо. Серед одягу лежав рідкісний коштовний різновид бамбукової сопілки з оксамитовою черню. На самім споді — нотатник-календар. Такий собі солдатський військовий щоденник — увесь поплямлений, ріжки сторінок позагинані від ужитку. На першій сторінці приліплено фотографію сільської дівчини, не надто юної і на вигляд гарненької. На другій — якогось юнака, заледве двадцяти років, у військовому мундирі, усміхненого, з обличчям, що променіло вірою в життя.

Я мав майже таку саму світлину. Мене там знято у день мого вступу на військову службу... Від шаленого барабанного гуркоту бриніло повітря, усе кругом яріло червоними прапорами... Сп'янілі від надії, ми дали волю уяві, нетерпляче дожидаючи хвилини, коли нас вирядять на фронт. І вже бачили, як із клубів диму, сяючи гордощами й щастям, виринають обличчя героїв у мундирах, обвішаних медалями...

Я сів долі й занурив руки у відвологлу матерію солдатського однострою. В очах мерехтіло від гризького, лютого голоду. Немов хмара світляків вирувала переді мною нудотними феєрверками. Голова моя безвільно впала на коліна, я заплющився і змушував себе думати про щось значне, радісне і ніжне. Але одні й ті самі образи поверталися знов і знов: повна з горою тарілка липкого рису, тушкована у воді шинка, кошик рисової локшини з чашкою креветкового соусу. Їсти! Причепливі ідеї мого попередника передалися тепер мені.

У животі мені бурчало. Голод перетворював ніби на живу рану кожну нервову клітину, кожну клітину м'язів. Шлунок корчився у спазмах, і я зігнувся у три погибелі, задихаючись. Раптом усвідомив, що лежу скарлючений на землі. Я нап'яв на себе через голову кілька небіжчикових сорочок і поринув у сон. Час, мов потік, м'яко струменів повз мене, сповільна, тихо випаровувався, обертався на пасемце туману. Іноді свідомість непомітно прояснювалась, потім так само непомітно згасала. Чиясь рука гладила мене по щоці... Я розплющився і побачив, що лежу розпростертий долі, моя голова спочивала на небіжчиковому рюкзаку, примощена на мокрому від мряки светрі. Мій власний рюкзак лежав у мене в ногах. Угорі, завмерлий нерухомо в гамаку, спав вічним сном кістяк.

Сходило сонце. Я чув його теплі приторки у себе на щоках. Ніжні, любі пестощі життя! Жадібними очима розглядав я стелюхи, досвітні напівпрозорі во-

гнисті хмари. Чудернацьке, химерне бажання опанувало мене. Під трепетним червоним світлом тіло моє зігрілося. У груди знов ринула потоком кров. Серце калатало з туги та тривоги, мовби незабаром мало завмерти навіки. Зненацька мене пойняла нестримна жадоба життя. Я не знав, що зі мною буде, але я хотів жити!

Я весь зібрався і відчув, як тіло знову повниться снагою. Жити, як і перше, бути живим! Я підвівся. І раптом спалах болю: то головою я вдарився об маківку мерцевого черепа. О, друже-побратиме, та й твердий же в тебе череп! Кривлячись, я зібрав свої пожитки. Розгорнений небіжчиків щоденник упав додолу. Я розібрав кривулясте слово «мама», виведене кілька разів. І душа моя залементувала в тому самому, що й його, плачі. Вся долина немовби задвигтіла й обвалилася, аж луна покотилася під обрій. Сонце щезло за пеленою туману й сліз. «Мамо, я помираю. Я ніколи вже не вернуся. І нікому буде поправити стріху на нашій хаті».

Мої очі не відривалися від пекучих рядків у небіжчиковому щоденнику. У них жили ми обидва: кістяк і я. Двоє самітних молодих хлопців. У душі ми обидва божествили той самий жіночий образ, єдину жінку, яку досі знали: неньку. Ми залишилися дітьми.

Мені привидівся материн усміх, її довге струменисте волосся. Згадалася знайома суміш запахів парфумів та поту. Я запхнув щоденник поміж одяг і загорнув бамбукову сопілку в носовик. Відтак обережно вклав її у власний рюкзак. Нейлоновою шворкою зв'язав його рюкзак зі своїм. Кулемет і набої виблискували на пластиковій пóстілці. Я прихопив їх із собою теж. *Хто, який вилупок винайшов цю штуковину,* подумалось мені. Кулемет був важенний, мов камінна ступа, де товчуть просо. Здавалося, він важить не якихось 15 фунтів, як нам сказано, а цілих сто. І це — без набоїв. Такого вантажу я не подолав би зроду, навіть смокчучи для сили женьшеневий корінь.

Я пошпурив кулемет у кущі по праву руку і копнув ногою ящики з набоями, відкидаючи їх у хащу по ліву руку. За кілька місяців все те поглинуть колоказієві хащі. Новий гай квітів розквітне над напівзотлілими останками, живлений кров'ю та гнилою плоттю. Вони знову вкриють землю своїм блідим холодним цвітом, котячись по долині відлунням смертельного урагану.

Прощавай, побратиме.

Я дивився на лискучий кістяк у гамаку, на його рівні, без жодного ґанджу зуби. Череп уже не шкірився на мене, навпаки, здавалося, ось-ось мав розплакатися.

Змирися. Це життя, зрештою ми всі обернемося на порох. Я віднесу твої пожитки твоїй неньці. Якщо волею лихої долі вона вже нас покинула, я відвідаю її могилу, запалю фіміам і прочитаю їй твого щоденника від початку до кінця. Не пропущу жодного слова. Принаймні душа її зазнає таких розкошів, такої розради. Ми нікудишні сини. Ми завдаємо матерям страждань у цьому житті, а тоді втішаємо їхні душі.

Я надів берет і рушив у путь. День уже хилився до вечора, а я все йшов і йшов. Нарешті вибрався з долини і, спотикаючись, вступив у неозорий край хвилястих пагорбів, порослих ожиною та камфоровими деревами. Тут гуляв вітер з Лаосу, сухий, смалкий; від нього пересихало в роті й, ледь виступивши, випаровувався піт. І ніде ані краплини води, ані зернинки рису. Заточуючись, я йшов далі крізь кучугури низьких хмар. Я втратив лік горбам, на які спинався. І тільки коли сонце вже сідало за пасмо пагорбів, пощастило розрізнити обриси бункера у вигляді літери А. Я побіг до бункера і без тями гримнув додолу при вході.